

Яронь Б. Б., курсант 3-го курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та оперативно-розшукової діяльності Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Габуда А. С.**

ОСОБЛИВОСТІ ВРАХУВАННЯ ПОМ'ЯКШУВАЛЬНИХ ОБСТАВИН ПІД ЧАС ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

Проблема конкретизації кримінально-правового значення обставин, які пом'якшують покарання, була і залишається однією з найбільш актуальних та дискусійних у науці кримінального права, оскільки призначення покарання є важливим етапом здійснення правосуддя, який потребує досить детальної регламентації.

Призначаючи покарання, суд підводить підсумок всьому судовому розгляду та визначає, який вид і розмір покарання буде достатній для досягнення цілей покарання. Законодавець зобов'язав суд враховувати наявність обставин, що пом'якшують покарання, що впливає із засад призначення покарання, і дозволяє індивідуалізувати покарання по кожній конкретній справі.

Належна правова оцінка даних обставин, які в умовно позитивному сенсі характеризують зовні негативне суспільно небезпечне діяння, або особу, яка його вчинила, має важливе значення для забезпечення належної правової оцінки злочинного діяння. Безперечно, як і в усіх інших процесах, пов'язаних із притягненням особи до кримінальної відповідальності, ураховання обставин, що пом'якшують покарання, залежить від стану законодавчого регулювання цього процесу, а також від практики його застосування. Саме тому передусім увагу привертає сукупність норм, котрі регламентують певні аспекти, пов'язані з пом'якшуючими обставинами, а саме: існування окремої статті (ст. 66 КК України), яка визначає перелік обставин,

що пом'якшують покарання із вказівкою на його обов'язковість для суду і на те, що він має невичерпний характер; існування окремої статті (ст. 69 КК України), яка визначає, що сукупність відповідних обставин за наявності інших умов може зумовлювати призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом; існування окремої статті (ст. 69-1 КК України), котра встановлює верхню межу покарання, яке може бути призначено особі за наявності сукупності конкретних пом'якшуючих обставин та інших закріплених цією статтею умов.

Як зазначає О. О. Дудоров: «Обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання, покликані обмежувати суддівський розсуд і, слугуючи підставою для призначення більш суворого або менш суворого покарання, підлягають встановленню та врахуванню в кожному кримінальному провадженні під час постановлення вироку».

Результати аналізу судової практики надають можливість констатувати здебільшого формальний підхід суддів до виконання законодавчої вимоги щодо врахування під час призначення покарання пом'якшуючих обставин. Фактично існують підстави для висновку, що дотримання наведеної вимоги підтверджується існуванням в обвинувальному вирокі тези такого змісту: «призначаючи покарання, суд як пом'якшуючі обставини враховує щире каяття, активне сприяння розкриттю злочину». Однак аналіз обвинувальних вироків не дає змоги визначити, яким чином відбувається відповідне врахування. Про останнє можна здогадуватися тоді, коли суддя, за наявності однієї або декількох таких обставин і відсутності обтяжуючих обставин, призначив особі мінімальне покарання, передбачене санкцією статті. Саме тому, учені обґрунтовано порушують питання про необхідність нормативного визначення чітких правил врахування відповідних обставин у призначеному покаранні.

У цьому контексті варто врахувати аспект, на якому акцентує Є. Ю. Самойленко, зазначаючи, що наявність у кожному конкретному випадку обставин, котрі пом'якшують покарання, не передбачає обов'язок суду його пом'якшити, адже в провадженні може бути також встановлено, наприклад, обставини, які обтяжують покарання, що переважають над

обставинами, котрі його пом'якшують, а тому й нівелюють (знімають, усувають) їх вплив на пом'якшення покарання.

На сьогодні можна констатувати часткову диференціацію кримінальної відповідальності залежно від наявності обставин, які пом'якшують покарання, оскільки ст. 69-1 КК України, де регламентовано відповідні аспекти, встановлює обмеження лише верхньої межі покарання, яке може бути призначено особі за наявності обставин, що пом'якшують покарання, відсутності обтяжуючих обставин та за умов визнання винним власної вини. З огляду на такий досить нечіткий підхід до законодавчого регулювання порядку врахування обставин, які пом'якшують покарання, цьому питанню приділяють істотну увагу в науці кримінального права, обґрунтовуючи різні способи вдосконалення законодавства в цій сфері. Так, Л. М. Федорак стверджує, що чинна редакція ст. 69-1 КК України передбачає застосування відповідного правила за наявності принаймні двох обставин, які пом'якшують покарання. Натомість, на думку вченої, воно має поширювати свою дію і на випадки існування хоча б однієї такої обставини. Питання врахування обставин, що пом'якшують покарання, необхідно було б вирішувати більш ґрунтовно, а не лише шляхом диференціації найбільш суворого виду покарання, яке може призначатися за наявності декількох пом'якшуючих обставин.

Значний теоретичний інтерес становить питання про те, як потрібно призначати покарання в разі одночасної наявності обтяжуючих і пом'якшуючих обставин, а також інших обставин, які позитивно або негативно характеризують учинений злочин чи осіб, які його вчинили. Як відомо, це питання чинним кримінальним законодавством чітко не врегульовано, а отже, як і більшість інших питань, що виникають на етапі призначення покарання, суд має вирішувати його на власний розсуд. Цьому явищу необхідна обов'язкова альтернатива. Наприклад, може бути закріплено правило, відповідно до якого вихідним пунктом визначення виду та розміру покарання є середнє покарання, передбачене в санкції статті. Так, за наявності обтяжуючих чи пом'якшуючих обставин, суд, відповідно, збільшує або зменшує покарання відносно його середнього значення.

Варто зауважити, що ніхто не забороняє суду діяти за цим алгоритмом навіть за тих обставин, коли чіткі роз'яснення

в законі про кримінальну відповідальність відсутні. Проте відсутність такого алгоритму робить процес призначення покарання (якщо його розглядати в загальнодержавному вимірі) дещо хаотичним, оскільки кожен суддя, приймаючи власне рішення, може починати відлік покарання як від нижньої межі, передбаченої в санкції, так і верхньої її межі або навіть із середини. Така хаотичність і невизначеність може бути передумовою неналежного врахування обставин, які пом'якшують або обтяжують покарання під час його призначення.

Ісевич О. О., курсант 4-го курсу юридичного факультету Інституту кримінально-виконавчої служби;

Паламарчук І. М., курсант 4-го курсу юридичного факультету Інституту кримінально-виконавчої служби

Науковий керівник: начальник кафедри загальноправових дисциплін Інституту кримінально-виконавчої служби, кандидат юридичних наук, доцент *Сокальська О. В.*

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СИСТЕМА КАРНИХ ЗАКЛАДІВ ДИРЕКТОРАТУ ТЮРЕМ І ПРОБАЦІЇ ДАНІЇ

У в'язничній системі Данії функціонують арештні будинки (arresthuse) та арештні відділення при державних в'язницях (arrestafdelingen), де утримуються особи до вироку суду й засуджені на строк до 6 місяців, державні в'язниці (statsfængslet) відкритого й закритого типів та лікувальний психіатричний заклад для злочинців (Anstalten ved Herstedvester). На відміну від державних в'язниць, арештні будинки при судових установах також іменуються місцевими в'язницями.

В'язнична система Данії підпорядковується Міністерству юстиції, у складі якого діє Директорат тюрем і пробації, що має 4 регіональні відділи. Кожному з них підпорядковуються: в'язниці відкритого та закритого типів, арештні будинки, корекційні (KiF-afdelinger) заклади, хостели (pensionerne) і центри пробації. До відання Директорату тюрем і пробації